

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL XI, NO 21, STIP, 2026

ГОД. 11, БР. 21
ШТИП, 2026

VOL. XI, NO 21
STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 11, Бр. 21
Штип, 2026

Vol. 11, No 21
Stip, 2026

PALMK, VOL 11, NO 21, STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску Урлика, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет „Јурај Добрила“ во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет
Џулијан Чен, Универзитет Куртин, Австралија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania
Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania
Sunčana Tuksar, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia
Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZİ University, Republic of Turkey
Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Würzburg, Germany
Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt
Julian Chen, Curtin University, Australia

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Ева Ѓорѓиевска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска
Натка Јанкова-Алаѓозовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Ева Ѓорѓиевска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>. Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик. Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Eva Gjorgjievska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska
Natka Jankova-Alagjozovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Eva Gjorgjievska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krstev Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>
Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.
All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Ала Шешкен, член на Уредувачкиот одбор на „Палимпсест“

FOREWORD

Alla Sheshken, member of the Editorial Board of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Lilis Handayani Napitupulu, Kristiawan Indriyanto

VERBAL THREATS AS POWER PERFORMANCE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF JOHN DUTTON’S IMPERATIVES IN *YELLOWSTONE SEASON 1*

27 Şirin Tufan

LANGUAGE MAINTENANCE / SHIFT AND SPEAKERS’ ATTITUDES IN TURKEY: THE CASE OF MACEDONIAN IN MUSTAFAPAŞA, CAPPADOCIA

37 Марија Леонтиќ

ИЗВИЦИТЕ ЗА ОБРАЌАЊЕ И ПОВИКУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ ТУРСКИ ЈАЗИК, НИВНОТО ЗНАЧЕЊЕ И ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

INTERJECTIONS OF ADDRESS AND CALLING IN CONTEMPORARY TURKISH, THEIR MEANINGS AND EQUIVALENTS IN MACEDONIAN

49 Mirela Papa

TRADUZIONE INTERSEMIOTICA: LE COPERTINE DEI LIBRI DI BUZZATI IN ALBANIA

Mirela Papa

INTERSEMIOTIC TRANSLATION: BUZZATI’S BOOK COVERS IN ALBANIA

61 Gazi Özdemir

XVII. YÜZYIL OSMANLI SİYASET DİLİNDE DEVLET, HUKUK VE OTORİTE: KOÇI BEY RİSALESİ’NDE KRİZİN VE İHYANIN METAFORİK TASAVVURU

Gazi Özdemir

STATE, LAW, AND AUTHORITY IN 17TH-CENTURY OTTOMAN POLITICAL LANGUAGE: THE METAPHORICAL REPRESENTATION OF CRISIS AND RESTORATION IN KOÇI BEY’S TREATISE

71 Катерина Видова

ЗА НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЛЕКСИКАТА ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Katerina Vidova

ABOUT SOME CHARACTERISTICS OF THE LEXIS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY POETRY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 83** **Бојана Костова, Ранко Младеноски**
ФОЛКЛОРНИОТ ХИПОТЕКСТ ВО РОМАНОТ „СИНОТ НА КРАЛОТ“ ОД
СЛАВЧО КОВИЛОСКИ
Bojana Kostova, Ranko Mladenovski
THE FOLKLORIC HYPOTEXT IN THE NOVEL *THE KING'S SON* BY
SLAVCHO KOVILOSKI
- 93** **Vagif Sultanlı**
XX. YÜZYIL GÖÇMEN NESRİNDE ZAMAN VE MEKÂNIN
DEKONSTRÜKSİYONU (AZERBAIJAN VE MAKEDON EDEBİYATI
BAĞLAMINDA)
Vagif Sultanly
DECONSTRUCTION OF TIME AND SPACE IN THE PROSE OF EMIGRATION
OF THE 20TH CENTURY (IN THE CONTEXT OF AZERBAIJANI AND
MACEDONIAN LITERATURE)
- 105** **Mümin Ali**
DİJİTALLEŞEN EDEBİYAT VE DİJİTAL EDEBİYAT
Mumin Ali
DIGITALIZING LITERATURE AND DIGITAL LITERATURE
- 117** **Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev**
REIMAGINING HOME: LITERARY ENCOUNTERS WITH DEEP
ECOLOGICAL THOUGHT
- 129** **Zekiye Tunç**
ESKİ TÜRK DESTANLARINDA FETİH POLİTİKASI
Zekiye Tunç
THE POLICY OF CONQUEST IN ANCIENT TURKİC EPİCS

КУЛТУРА / CULTURE

- 143** **Сања Ристески, Сашка Голомеова Лонгурова, Силвана Жежова, Соња
Јордева, Ванѓа Димитријева Кузманоска**
КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА НА ЛЕО ТОЛСТОЈ И ОСКАР ВАЈЛД КАКО МОДНА
ИНСПИРАЦИЈА
**Sanja Risteski, Saska Golomeova Longurova, Silvana Zhezhova, Sonja
Jordeva, Vanga Dimitrieva Kuzmanoska**
THE LITERARY WORKS OF LEO TOLSTOY AND OSCAR WILDE AS
FASHION INSPIRATION
- 153** **Ruska Ivanovska-Naskova, Marija Pandeva, Ema Lakinska, Davor
Jankuloski**
A SERIES OF ARTICLES ON KONESKI IN THE FOREIGN PRESS

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 165 Simona Serafimovska, Nina Daskalovska**
STUDENTS' ATTITUDES TOWARD THE INTEGRATION OF THE DUOLINGO APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING
- 177 Vesna Prodanovska-Poposka**
BETWEEN THEORY AND PRACTICE: A POST-LECTURE ANALYSIS OF COMMON-LAW DEFENCES
- 187 Branka Grivčevska**
MOTIVAZIONI, PERCEZIONI E RISULTATI DEI PARTECIPANTI ALLA SPERIMENTAZIONE DEL MOOC *ITALIANO ACCADEMICO PER STUDENTI SLAVOFONI*
Branka Grivčevska
MOTIVATIONS, PERCEPTIONS AND RESULTS OF THE PARTICIPANTS IN THE EXPERIMENTATION OF THE MOOC *ACADEMIC ITALIAN FOR SLAVIC-SPEAKING STUDENTS*
- 197 Özlem Kurt**
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN HAZIRLANMIŞ YEDİ İKLİM TÜRKÇE DERS KİTABININ ETKİLEŞİM ODAKLI İNCELENMESİ
Ozlem Kurt
AN INTERACTION-FOCUSED ANALYSIS OF THE YEDI IKLİM TÜRKÇE TEXTBOOK FOR TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS
- 209 Весна Кожинкова**
РАЗВИВАЊЕ НА КОГНИТИВНИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Vesna Kozhinkova
DEVELOPING COGNITIVE SKILLS IN STUDENTS IN LITERATURE TEACHING
- 223 Tilen Smajla**
DIE MEINUNGEN SLOWENISCHER UNIVERISTÄTSSTUDIERENDER ZUM EINSATZ VON KÜNSTLICHER INTELLIGENZ IN EINEM SPRACHKURS FÜR FACHFREMDSPRACHE
Tilen Smajla
THE VIEWS OF SLOVENIAN UNIVERSITY STUDENTS ON THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LSP TEACHING
- 233 Nensi Gjetani, Ema Kristo**
INDIVIDUELLE LERNWEGE IM DEUTSCHUNTERRICHT: DIFFERENZIERUNG UND PERSONALISIERUNG
Nensi Gjetani, Ema Kristo
INDIVIDUAL LEARNING PATHWAYS IN GERMAN LANGUAGE TEACHING: DIFFERENTIATION AND PERSONALIZATION

- 245 Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini**
 DIE ROLLE DER ÜBERSETZUNG IM DaF-UNTERRICHT: DIE SITUATION
 IN ALBANIEN
Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini
 THE ROLE OF TRANSLATION IN TEACHING THE GERMAN LANGUAGE
 (SITUATION IN ALBANIA)
- 257 Jonida Bushi, Alma Kosova**
 GESUNDHEIT ALS SCHLÜSSELTHEMA IM FREMDSPRACHEN-
 UNTERRICHT: EINE ANALYSE AUSGEWÄHLTER LEHRWERKE
Jonida Bushi, Alma Kosova
 HEALTH AS A KEY TOPIC IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: AN
 ANALYSIS OF SELECTED TEXTBOOKS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 271 Даниела Андоновска-Трајковска**
 ВАЛЕНЦИЈА НА ЛИРСКОТО ЈАС: АКТАНТНА АНАЛИЗА НА „ЧОВЕЧКИ
 ТИШИНИ“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
 THE VALENCY OF THE LYRICAL SUBJECT: ACTANTIAL ANALYSIS OF
HUMAN SILENCES BY BORCHE PANOV
- 283 Lucia Ráčková**
 L'AMALGAME LEXICAL – FRÉQUENT DANS L'USAGE, RARE DANS LE
 DICTIONNAIRE DE RÉFÉRENCE
Lucia Ráčková
 LEXICAL BLENDS: FREQUENT IN USE, RARE IN REFERENCE

ДОДАТОК / APPENDIX

- 295 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
 ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
 CALL FOR PAPERS
 FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

XVII. YÜZYIL OSMANLI SİYASET DİLİNDE DEVLET, HUKUK VE OTORİTE: KOÇİ BEY RİSALESİ'NDE KRİZİN VE İHYANIN METAFORİK TASAVVURU

Gazi Özdemir

Bayburt Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti
gaziozdemir@bayburt.edu.tr

Öz: XVII. yüzyıl Osmanlı siyasal düşüncesinde kriz algısını yansıtan temel metinlerden biri olan Koçi Bey Risalesi, dönemin kurumsal çözülmesini nesnel bir rapordan ziyade normatif bir söylemle kurgular. Bu çalışma, risaledeki temsili dili Bilişsel Metafor Teorisi (BMT) ekseninde ele alarak, soyut kriz tasavvurunun siyaset dili içinde nasıl inşa edildiğini incelemektedir. Nitel içerik analiziyle metinde tespit edilen “beden”, “gülşen”, “libâs”, “lâşe” ve “ayna” gibi organik ve kozmik metaforlar; devlet yapısı, hukuki statü, bürokratik çözülme ve otoritenin ihyası olmak üzere dört tematik kümede tasnif edilmiştir. Bulgular, bu metaforların salt estetik bir belâgat aracı olmadığını; bozulan liyakat düzenini ontolojik bir çürüme (fesâd) olarak nesnelleştiren ve merkezî otoritenin şer‘î-örfî temeller üzerinde yeniden tahkimini meşrulaştıran stratejik araçlar olarak işlev gördüğüne işaret etmektedir. Koçi Bey, sahadaki sosyo-ekonomik sarsıntıları ampirik bir çöküşten ziyade “nizâm-ı kadîm” ülküsü etrafında şifa bulması gereken ahlâkî bir hastalık olarak kodlamıştır. Çalışma, Osmanlı kriz edebiyatında (decline topos) tarihsel gerçekliğin edebî söylem aracılığıyla nasıl yapılandırıldığını ortaya koyarak literatüre disiplinlerarası bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Koçi Bey Risalesi, Osmanlı Edebiyatı, Osmanlı Düşünce Tarihi, Nasihatnâme, Edebî Söylem, Bilişsel Metafor.*

Giriş

XVII. yüzyıl Osmanlı merkezî bürokrasisindeki yapısal dönüşüm ve bürokratik hiizipler arası iktidar mücadeleleri sürecinde Koçi Bey tarafından hazırlanan Risale IV. Murad’a sunulmuştur. Risalede kurumsal işleyiş nesnel bir gerçeklikten ziyade, ihyâ edilmesi gereken normatif bir ideal olarak kurgulanmıştır. Yazarın saray içi bürokratik tecrübesi, metindeki klasik teşbih ve istiareleri (‘ilm-i beyân) stratejik bir biçimde kullanmasına zemin hazırlamıştır (Ebüzziyâ Tefvîk, 1890, s. 30; Pehlivan, 2022, s. 98). Nitekim bu geleneksel ahlâk felsefesi söylemi, devrin siyasal çalkantıları karşısında merkezî otoriteyi yeniden tahkim eden bir retorik araca dönüşmüştür (Bursalı Mehmed Tahir, 1326, s. 115-116).

Mevcut literatür, Koçi Bey'in hazırladığı risaleler arasındaki farklar (Ceyhan, 2021) ve Osmanlı siyasetnâmelerinde işlenen sorunlar (Bayraktar ve Tüzüner, 2021) ekseninde incelenmiştir. Buna karşın, metnin bizzat “krizi” kavramsallaştırma biçimi ve Osmanlı Devleti’nin siyasal otoritesini meşrulaştıran temsilî yapısı, ikincil planda kalmıştır. Araştırmanın temel amacı, risaledeki kavramsal aktarımları çözümleyerek metni Osmanlı siyaset düşüncesi çerçevesinde analitik bir zemine oturtmaktır.

1. Teorik Çerçeve

Çalışmanın teorik zemini, Lakoff ve Johnson’ın (2011, s. 3-4) Bilişsel Metafor Teorisi (BMT) ile klasik Osmanlı siyâsî söyleminin kesişim alanında inşa edilmiştir. Risaleyi salt tanımlayıcı bir metin sayan yaklaşımlardan (Howard, 1988, s. 53-54) ayrılarak; metnin soyut krizleri nasıl somutlaştırdığını ve siyasal meşruiyet zemininin nasıl inşa edildiğini incelemektedir. Fârâbî (2001, s. 81-87), İbn Haldun (1997, C. I, s. 332) ve Kınalızâde’nin (2015, s. 531) eserleriyle kökleşen organik devlet teşbihleri (Gökçe, 2010, s. 62; Uçan Eke, 2017, s. 29-47), Koçi Bey’in metninde bozulma ve restorasyon bağlamı metaforlarla zenginleşmektedir. Devletin “beden” veya hukuki statünün “koruyucu bir örtü” olarak kurgulandığı BMT temelli hedef-kaynak eşleşmeleri (Kövecses, 2005, s. 117-130); Ahlâk-ı Nâsirî geleneğinin düşünsel evreni eksene alınarak tarihsel metne uyarlanmıştır. XVII. yüzyıl Osmanlı siyasal yazını, sahadaki sosyo-ekonomik dönüşümleri ampirik bir çöküşten ziyade; geleneksel ‘nizâm-ı kadîm’ ülküsü etrafında ahlâkî bir kriz ve ‘iç restorasyon’ (ihya) ihtiyacı olarak kurgulayan kalıplaşmış bir çöküş edebiyatı (decline topos) üretmiştir (Howard, 1988, s. 55-57).

IV. Murâd’a sunulan risale, nesnel layihadan ziyade, selefi Akhisarî’nin teşhis ettiği hukuki statü ve siyaset etme mantığındaki kırılmayı kuramsal bir zemine yerleştiren stratejik bir inşa olarak değerlendirilebilir (Keskintaş, 2016, s. 286, 335-36). Akhisarî’nin soyut ahlâkî öğütleri, Koçi Bey tarafından mutlak otoriteyi harekete geçirmeyi amaçlayan bedensel ve kozmik bir arınma söylemine dönüştürülmüştür. Dolayısıyla risale, kriz anlarında başvurulanan “nizâm-ı kadîm” kurgusunun edebî söylem aracılığıyla kalıcılaştırıldığı dikkate değer örneklerden biri olarak okunabilir.

Bu araştırmanın amacı; Koçi Bey Risalesi’ndeki kavramsal metaforları çözümleyerek, metnin Osmanlı kriz zihniyetindeki kurucu rolüne dair analitik bir okuma sunmaktır. Çalışma, IV. Murâd’ın mutlak iktidarını tesis etme iradesine uygun şekillenen bu temsilî dili; sahadaki fiilî yönetim krizini nizâmî bir otorite kurgusuna dönüştüren stratejik bir meşruiyet inşası olarak konumlandırmaktadır.

2. Yöntem ve Veri Seti

2.1. Araştırmanın Veri Seti ve Epistemolojik Sınırları

Araştırmanın temel veri seti, Koçi Bey’in IV. Murâd’a sunduğu 1631 tarihli risalenin *Matbaa-i Ebüzziyâ* (1303) nüshasıdır. I. İbrâhim’e sunulan 1640 tarihli ikinci risale, birinci risaleden yazılış amacı ve içerik olarak ayrışması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır. Bu dışlama, ilk metindeki temsilî kurgunun rastgele bir estetik tercih değil, padişahın mutlak iktidarını tahkim etmeye yönelik pragmatik bir inşa tercihi olduğu argümanına dayanmaktadır.

Analizi anakronizme düşmeden tarihsel bir zemine oturtmak için, Akhisârî'nin *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmi'l-Âlem* (Sarıbiyık, 1989) adlı eseri referans (kontrol verisi) alınmıştır. Eserin toplumu dört sınıfa ayıran ve ihlalini ihtilal sayan yaklaşımı (Sarıbiyık, 1989, s. 7-8), Koçi Bey'in kriz söyleminin epistemolojik zeminini yansıttığı söylenebilir. Odak, sahadaki fiilî (*de facto*) işleyişi ölçmek değil; yapısal kriz algısının normatif zemine (*de jure*) nasıl oturtulduğunu incelemektir. Yine de metodolojik sınırlılıkları aşmak ve temsili kurgunun sahadaki karşılığını temellendirmek adına, dönemin zihniyetini yansıtan kroniklerden (Kınalızâde, 2015) ve mühimme defterinden (BOA, A.DVNS.MHM.d., no: 85) amaçlı örneklemeler seçilmiştir.

2.2. Analiz Modeli ve Kodlama Prosedürü

Çalışmada nitel içerik analizi ile Bilişsel Metafor Teorisi (BMT) birlikte kullanılmıştır (Baltacı, 2019; Uçan Eke, 2017). Soyut kriz anlatıları “hedef alan”, organik/bedensel teşbihler ise “kaynak alan” olarak kodlanmıştır. Metafor Tespit Prosedürü (MIP), doğrudan bir şablon olarak değil, XVII. yüzyıl Osmanlı ‘ilm-i beyân geleneğine uyarlanarak uygulanmıştır. Bu kapsamda, sözcüklerin siyasî ve sözlüksel anlamları arasındaki semantik gerilim ayrıştırılmış; yalnızca otoriteyi, kurumsal krizi ve nizâm-ı kadîm ülküsünü somutlaştıran eşleşmeler analize dâhil edilmiştir. Uygulama iki aşamada yürütülmüştür:

- Karşılaştırmalı Kavramsal Haritalama: *Koçi Bey Risalesi*'ndeki (1631) organik ve kozmik kavramların çözümlemesinde anakronizmden kaçınmak amacıyla, dönemin temel eşzamanlı leksikografik kaynağı olan *Franciscus à Mesnien Meninski'nin Thesaurus Linguarum Orientalium* (1680) adlı eseri kontrol verisi olarak kullanılmıştır. Metinde yer alan Arapça (libâs, nûr, fitne) ve Farsça (gülşen, lâşe) kökenli metaforların ampirik çağrışımları bu sözlük üzerinden çözümlenmiştir. Kodlanan metaforlar; devlet ve kurumsal yapı, hukukî statü, bürokratik çözülme ve yönetsel öz bilinç olmak üzere dört tematik kümede tasnif edilerek klasik hukuk doktrini bağlamında tartışılmıştır. Organik istiarelerin, sahadaki fiilî (*de facto*) çözülmeyle nasıl normatif bir meşruiyet zeminine aktardığı Tablo 1'de haritalandırılmıştır.
- **Söylem Çözümlemesi:** İstışarenin terki ve rüşvet gibi unsurların, nesnel bir raporlamanın ötesinde, hukukî statü ve siyasal rasyonalite yitimini mutlak iktidarın ihyası lehine nasıl meşrulaştırıcı bir retoriğe dönüştürdüğü analiz edilmiştir.

Tablo 1. *Koçi Bey Risalesi*'nde Kriz ve İhya Retoriğinin Bilişsel Metafor Ağı

Tematik Küme	Kaynak Alan (Somut/Organik Tasavvur)	Hedef Alan (Soyut/ Siyasal Karşılık)	Söylemsel ve Normatif İşlev
Ontolojik Kriz (Bozulma)	Hastalıklı/Felçli Uzu, Lâşe (Leş)	Liyakatsiz yöneticiler, rüşvet ağı ve ehl-i örf ihlalleri.	Kurumsal çözülmenin ahlâkî ve eskatolojik bir çürüme olarak nesnelleştirilmesi.

Mekânsal Kriz (Daralma)	Kuruyan Gülşen, Ağaç	Sosyo-ekonomik kuraklık, bozulan malî statü ve çiftbozanlık.	Sahadaki ekonomik krizin kozmik bir felaket zemini üzerinden çerçevesi.
Hukuki Statü (Himaye)	Libâs (Örtü)	Reaya üzerindeki zimmet hukuku ve adalet dairesi.	Padişahın himaye sorumluluğunun şer’î-örfî bir sınır çizgisi olarak tayin edilmesi.
Otoritenin İhyası (Şifa)	Nûr, Mir’ât-ı Mücellâ (Ayna)	Merkezî otoritenin meşruiyet zemini ve ilâhî ilhamı.	Mutlakliyetin ve olası tasfiye pratiklerinin hastalıklı bedene uygulanan meşru bir “şifa” olarak normatifleştirilmesi.

Tablo 1’de haritalandırılan bilişsel eşleşmeler, metni salt tasvirî bir lâyiha olmaktan çıkarır. Yazar, idarî zafiyetleri “hastalık” ve “kuraklık” gibi ampirik kavramlarla somutlaştırırken, ıslah yollarını “ayna” ve “örtü” gibi, padişahın mutlak yargı yetkisini dokunulmaz kılan araçlara devretmektedir. Bu temsili sistem, XVII. yüzyıl Osmanlı siyasal aklının iç krizini aşma sürecinde merkezî otoritenin tasfiye pratiklerini “nizâm-ı kadîm” ülküsü etrafında nasıl meşrulaştırdığını gösterdiği ifade edilebilir.

3. Koçi Bey Risalesi’nde Devlet, Hukuki Statü ve Toplumsal Düzenin Metaforik Tasavvuru

3.1. Devlet ve Kurumsal Yapı Metaforları: Beden ve “Gül Bahçesi” Tasavvuru Üzerinden Mekânsal Nizâm

3.1.1. Devletin Beden Metaforu ve Kurumsal Bozulma

Koçi Bey Risalesi’nde “devletin bedeni” metaforunun, Osmanlı yönetimindeki organik ve hiyerarşik nizâmı yansıttığı görülmektedir. Yazarın, “Pâdişâhlar âlemin kalbidir; kalb sâlih olucak beden dahi sâlih olur” (Koçi Bey, 1303, s. 88) ifadesi, merkezî otoriteyi sistemin hayati uzvu olarak konumlandırarak, klasik İslâm felsefesindeki âlem-i kebîr - âlem-i sağîr uyumunu yeniden ürettiği iddia edilebilir (Keskintaş, 2016, s. 401). Metinde liyakatli yöneticiler devletin “sağlıklı uzuvları” (Koçi Bey, 1303, s. 13) olarak resmedilirken; idarî yozlaşma basit bir yönetim zafiyeti değil, bütüncül bedeni felce uğratan organik bir çürüme olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Koçi Bey’in ‘bedeni felce uğratan organik çürüme’ tasavvurunun, sahadaki tarihsel ve ampirik gerçeklikten bağımsız bir kurgu olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin Cemâziyelâhir 1040 (Ocak 1631) tarihli Mühimme kaydında (BOA, A.DVNS.MHM.d., no: 85, Hüküm (h.) 10, 266), devletin aslî koruyucu uzvu olan sipahi taifesinden ‘Kazıklıoğlu’ lakaplı şahsın kendi hiyerarşik işlevini yitirerek isyan ettiği aktarılmaktadır. Belgeye göre bu şahsın “yüzden mütecâviz atlu vü sekbân ile gezüp fukarânun emvâl ü erzâkın nehb [ü] gâret” etmesi, reayaya yönelik “fi’l-i şen’î” (ahlâk dışı fiiller) işlemesi ve adalet davet edildiğinde hukukun temsilcilerine “tüfenk atup isyân u tuğyân” ile karşılık vermesi, önemli bir veridir. Söz konusu isyan, devlet bedenindeki askerî uzvun nasıl hastalıklı ve yıkıcı bir yapıya dönüştüğünü (*de facto*) göstererek, yazarın metaforik kurgusuyla örtüşen somut bir tarihsel örnek sunmaktadır.

Organik devlet tasavvurundaki ‘yozlaşmış uzuvların tasfiyesi’ motifinin,

padişahın nizâmı sağlama eylemlerini ahlâkî ve teolojik bir zorunluluk çerçevesinde sunduğu söylenebilir. Nitekim padişahın vücudu “büyük bir tılsım” (s. 88) sayılarak otoritenin zayıflaması “ağaçların meyve vermemesi” gibi kozmik bir kısırlıkla eşleştirilmiş ve böylece tasfiye iradesinin meşrulaştırıldığı görülmektedir.

3.1.2. Gül Bahçesi Metaforu ve Kurumsal Süreklilik: Adalet, Nizâm ve Nesiller Arası Dayanıklılık

Koçi Bey (1303), devletin sürekliliğini yalnızca uzvî (organ) değil, nebatî (doğa) metaforlarıyla da normatif bir çerçeveye oturtmaktadır (s. 67-71). Kınalızâde'den (2015, s. 531) farklı olarak yazar, bu sürekliliği ordu, hazine ve reâyâ arasındaki döngüsel bağ üzerinden izah etmektedir. Klasik “Adalet Dairesi”nin işleyişinin farklı bir bakış açısıyla “gülşen” (gül bahçesi) metaforuyla organik bir ekosistem olarak kurgulandığı görülmektedir (Meninski, 1680, c. 3998). Bu kurguda “adalet”, salt ahlâkî bir erdem olmanın ötesinde; devletin mülkî ve askerî bekasını temin eden ontolojik ve şer’i-örfî bir temeldir. Adaletin zedelenmesinin, “dünyanın durmayacağı” vurgusuyla eskatolojik bir çöküş senaryosunu tetiklediğine işaret edilmektedir.

Risaledeki ‘gülşen’ tasavvuru, doğrudan klasik adalet dairesinin tarımsal ve malî zemini olarak işlev görmektedir. Nitekim dönemin Mühimme kayıtlarında (BOA, A.DVNS.MHM.d, No: 85, s. h. 151) Çal kazası reayasının Celâlî zulmü karşısında Divân-ı Hümâyûn’a sunduğu “re’âyâ vü fukarâ celâ-yı vatan u terk-i mesken itmeleri mukarrerdür” feryadı; yazarın kuruyan ‘gülşen’ metaforuyla nesnelleştirdiği sosyo-ekonomik kuraklığın ve çiftbozanlığın sahadaki gelişmelerle organik bir biçimde ilişkilendirildiği bir karşılık sunmaktadır. Burada padişahın; idarî bir denetçi konumundan sıyrılarak, kuruyan “gülşen-i devlete” ilâhî nizâmı yeniden taşıyan mutlak bir figür olarak normatifleştirildiği iddia edilebilir. Risaledeki “taze gülşen” ve “ma’den-i merdân” (s. 9, 103) imgelerinin, rejimin meşruiyetini teolojik bir zemine dayandırdığı görülmektedir. Yeni yetişen şehzadelerin “nev-rûz-ı nihâli ve taze gül-bünleri” (s. 101) şeklinde tanımlanması ise nesiller arası kurumsal sürekliliği metafizik bir doğa döngüsüyle bağlayarak otoritenin ihyasını otoritenin ihyasını sembolleştirdiği söylenebilir.

3.2. Hukuki Statü ve Siyâsî Meşruiyet Metaforları: “Libâs” (Örtü) ve “Nûr” Kodlarının İşlevi

Koçi Bey Risalesi’nin girişinde yer alan “adalet ile hakkaniyet örtüsünü yayma” niyet beyanının (1303, s. 8), siyasal meşruiyet zeminini salt ahlâkî bir temenniye indirgemediği; aksine nesnel bir hukukî statüyü (*de jure*) sabitleyen “libâs” (örtü) metaforu üzerine kurduğu görülmektedir. Söz konusu imge, Meninski’nin (1680, c. 4146) eşzamanlı leksikografik verilerinde *tegumentum Cabe* (Kâbe örtüsü) ve *pericranios membrana* (beyin zarı) karşılıklarıyla tescil edilerek çok katmanlı bir anlam alanına işaret etmektedir. Osmanlı idarî tahayyülünde reayayı ve adaleti “örtmek” ise basit bir idari tasarruf olmaktan ziyade; tebaayı kutsal bir dokunulmazlık alanına dahil etmek ve devlet aklını dış tehditlere karşı muhafaza altına almak anlamına geldiği iddia edilebilir.

Örtünün, yani hukukî koruma mekanizmasının kaldırılması ya da yırtılmasının metinde sıradan bir yönetim zafiyeti olmanın ötesinde; Meninski'nin *lebs* maddesinde *obscuritas/confusio* (karanlık ve bilişsel kaos) kavramlarıyla ifade ettiği yapısal bir çözülmeye karşılık geldiği düşünülmektedir. Nitekim “küfür ile dünya durur, zulüm ile durmaz” (Koçi Bey, 1303, s. 67) şeklindeki klasik nizâmî uyarının, söz konusu bilişsel ve kurumsal çözülme ihtimaline karşı üretilmiş ontolojik bir güvence işlevi gördüğü söylenebilir. Fukaranın ahvalinin düzenlenmesinin “padişahın cennetlik olmasının sebebi” (s. 8) olarak sunulması ise hukukî koruma yükümlülüğünü eskatolojik bir kurtuluşa bağlayarak siyasi otoritenin varlık zeminini kutsallaştırdığına işaret etmektedir.

Meşruiyet krizinin ve meşveret mekanizmalarındaki çözülmenin aşılmasına yönelik olarak başvurulmuş “nûr” ve “ışık” imgelerinin, idarî aklı metafizik bir yetkinlik düzeyine taşıdığı görülmektedir. IV. Murad'ın iç dünyasının “zamîr-i pertev-endâz-ı nûr-efzâ” (ışık ve nûr saçan kalp) şeklinde tasvir edilmesi (Koçi Bey, 1303, s. 67, 106), merkezî otoriteyi kurumsal restorasyonun kaynağı olarak konumlandığını düşündürmektedir. Dolayısıyla “nûr” metaforu, tasavvufî bir aydınlanma hâlini aşarak IV. Murad'ın sert ıslahat ve tasfiye politikalarını ilâhî ilham söylemi üzerinden meşrulaştıran ve hukuken sorgulanamaz kılan stratejik bir siyasi inşâ olarak işlev görmektedir.

3.3. Bürokratik Çözülmenin Metaforik Tasavvuru: Fitne, Fesâd ve Rüşvetin Dili

Koçi Bey Risalesi, idarî aksaklıkları yüzeysel bir krizden ziyade; ahlâkî ve bürokratik yapıyı saran organik bir çürüme olarak tanımlamaktadır. Yazarın “zulüm ve fesadın kökünü kazımak” (1303, s. 8) hedefinin, nizâmı ihyâ çabasını teknik bir düzenleme olmanın ötesine taşıyarak; nizâm-ı âlemi tesis eden normatif bir arınmaya dönüştürdüğü iddia edilebilir (Keskintaş, 2016, s. 444–45). Bu çürümenin merkezindeki rüşvet, sistemi içeriden kemiren bir “habîs” (şeytan) ve “lâş” (leş) olarak nitelendirilmektedir. “Rüşvet lâşesi def olunmazsa... [o] her hususda mebnî-i fesad ve tohum-u dalâlettir” (s. 89, 117) tespiti, liyakat kaybını bünyesel bir zehirlenme metaforuyla somutlaştırmaktadır. Rüşvetin “lâşe” olarak kodlanmasının; Meninski'nin (1680, c. 4170) verilerinde *cadaver* (kadavra) ve *id cui innititur quispiam* (“bir kimsenin üzerine dayandığı destek/temel”) karşılıklarıyla tescil edildiği üzere, bürokrasinin dayandığı çürümüş zemine işaret ettiği ve bu “kadavra”nın sistemden uzaklaştırılmasını (*propellere/tard*) zorunlu kılan teknik bir tasfiye retoriğini ifade ettiği söylenebilir.

Bu duruma ilişkin Şevval 1040 (Mayıs 1631) tarihli Mühimme kaydında (BOA, A.DVNS.MHM.d, h. 202), Mostar Müftüsü'ne hitaben yazılan fermanında; ehl-i örfün “mugâyir-i şer'u kânûn” şekilde halkı sömürmesi karşısında kadıların “rişvetlerin alup” şikâyetleri örtbas ettiği belirtilmektedir. Hukukun temsilcilerinin bizzat zulmün faili hâline gelmesinin ve reyanın “perâkende vü perîşân olmak mukarrerdür” feryadının; bürokratik çürümenin toplumsal bedeni ontolojik bir yıkıma sürüklediğine dair somut bir işaret sunduğu görülmektedir. İlmiye ve idaredeki bu yozlaşma metinde, “Kâbe-i mükerre duvarının yıkılması” veya saraya “sâika nüzûlü” (yıldırım düşmesi) (s. 101) gibi doğal afet

metaforlarıyla aktarılarak liyakat krizinin eskatolojik bir yıkım süreci olduğu algısının pekiştirildiği düşünülmektedir.

İçsel bir çürüme olan *fesâdın*, askerî teşkilattaki yozlaşmayla birlikte sokağa taşarak *fitneye* (isyan) dönüştüğü vurgulanmaktadır. İtaatsiz askerlerin “birer div” şeklinde gayrimeşrulaştırılmasının ve kurumların “havvâb-ı gaflet” (s. 106) ile âtil bir bedene benzetilmesinin; nizâm dışı unsurların şer‘î zeminden ayrılmasına yönelik söylemsel bir zemin hazırladığı görülmektedir. Askerî teşkilatın “âleme bir derd bî-devâ” (s. 52) olarak anılması, krizin kronikleştğine işaret etmektedir. Buna karşılık mutlak otorite, “Gazanfer savlet” padişah figürüyle onarıcı bir güç olarak kodlanırken; tasfiye pratiklerinin “ta‘ime-i şimşîr” ifadesiyle yozlaşmış unsurların kesilip atıldığı şer‘î bir cezalandırma biçimi olarak sunulduğu söylenebilir.

3.4. Yönetimsel Öz Bilinç ve Liderlik Metaforları: “Ayna” Üzerinden İlâhî İlham ve Otoritenin İhyası

Koçi Bey Risalesi’nde “ayna” metaforu, hükümdarın dünyevî otoritesini teolojik bir meşruiyet zeminine yerleştiren merkezî bir mazmun olarak öne çıkmaktadır. Padişahın kalbinin “mir‘ât-ı mücellâ” (cilalanmış ayna) (1303, s. 79) ve “Zıllullâh hazretlerinin zamîr-i münîrlere mir‘ât-ı cihannümâ ilhâm-ı ilâhîdir” (s. 96) şeklinde tanımlanmasının, tasavvufî ontolojiyi merkezî otoritenin eylemlerinin temel dayanağı hâline getirdiği söylenebilir.

Söz konusu kurguda hükümdarın iç dünyası, ilâhî nizâmın yeryüzündeki yansıması seviyesine yükseltilerek, bozulan hukukî statüyü yeniden tesis edecek mutlak bir hakem konumunda kurgulanmaktadır. Nitekim tasfiye ve müsadere politikaları, şahsî iradenin ürünü olmaktan ziyade normatif bir ilâhî adaletin tecellisi olarak çerçevelenmektedir. Hükümdara atfedilen “zıllullâh”, “saâdetlü” ve “mehâbetlü” gibi sıfatların; padişaha yüklenen nizâm-ı âlem sorumluluğunu ve toplumsal ıslah (*te’dib*) yükümlülüğünü ifade eden kavramsal göstergeler olduğu iddia edilebilir (Keskintaş, 2016, s. 445-48). Yazarın “ayna” ve “kalp” metaforları üzerinden siyasal otoritenin idarî tasarruflarını şer‘î-örfî bir zeminde nizâmîleştirdiği görülmektedir. Bu söylem, otoritenin ihyasını meşrulaştıran geleneksel nasihatnâme literatürünün kurucu örneklerinden biri olarak okunmaya müsaittir.

Tartışma: BMT ve Ahlâk-ı Nâsirî Ekseninde XVII. Yüzyıl Osmanlı Kriz Zihniyeti

Koçi Bey Risalesi’ndeki metaforik örüntüler; metnin bir idarî lâyiha formunu aşarak, 17. yüzyıl Osmanlı kriz zihniyetini haritalandıran bütüncül bir kavramsal ve söylemsel inşa olduğunu düşündürmektedir. Yazarın “kemâ yenbağî nizâm ve intizâm bulucak... bir havftârı olmaz” önermesi, analizin merkezî noktasıdır. Buradaki “intizam” kavramının, devletin hukukî statüsünün ve hiyerarşik dengesinin ihyasına işaret ettiği söylenebilir.

Fârâbî ve Kınalızâde’nin organik devlet tasavvuruyla süreklilik arz eden “beden” ve “kalp” kurguları; liyakat kaybını idarî bir zafiyetten öte, ontolojik bir tehdit olarak kurgulamaktadır. Risaledeki “nizâm” vurgusu, padişahın otoritesini

sınırlamaktan ziyade; müsadereleleri bozulan bedene uygulanan meşru bir “şifâ” süreci olarak sunmaktadır. “Fitne kökü” ve “Kâbe duvarının yıkılması” gibi metaforlar; idârî çözülmeyi, Ahlâk-ı Nâsırî geleneğindeki sınıfların (erkân-ı erba‘a) birbirine karışmasından doğan ahlâkî bir yıkım olarak kavramsallaştırmaktadır.

Bu tasavvur, klasik “ayna” ve “zıllullâh” gibi kavramları, padişahın omuzlarına yüklenen ilâhî adaleti onarma mesuliyetinin nişaneleri hâline getirdiği görülmektedir. Nihayetinde bu bilişsel haritanın, Osmanlı ıslahat düşüncesinin kavramsal çerçevesinin şekillenmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu iddia edilebilir (Gökçe, 2010, s. 63). Bürokratik krizlerin “leş” veya “çürüme” olarak somutlaştırılmasının; sonraki yüzyıllarda krizlerin yapısal dinamiklerden ziyade, ahlâkî ve organik bozulma olarak algılanmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir (Howard, 1988, s. 60-62). Yenileşme hareketleri, yüzyıllar boyunca devleti yeni bir bürokratik forma sokmak yerine; risaledeki “sağlıklı bedene ve taze gülşen’e” dönme ülküsü (nizâm-ı kadîm) etrafında şekillenmiştir (Fleischer, 1986, s. 7-8). Bu doğrultuda risaledeki organik metafor ağının; bürokratik çözülmeyi idarî bir zafiyetten ziyade ontolojik bir tehdit olarak kodladığı ve böylelikle 17. yüzyıl Osmanlı siyasal aklını muhafazakâr bir ihya pratiğine yönlendirdiği görülmektedir.

Sonuç

Koçi Bey Risalesi, XVII. yüzyıl Osmanlı kriz algısını kavramsallaştıran kurucu metinlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu araştırma, metindeki metaforik sistemin estetik bir tercih olmadığını; idarî yozlaşmayı teşhis eden ve siyâsî meşruiyeti mutlak otorite lehine yeniden tahkim eden normatif bir siyaset dili olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Tespit edilen “beden”, “gülşen”, “nûr”, “lâşe” ve “ayna” gibi uzvî ve kozmik aktarımların, bozulan ahlâkî ve bürokratik yapının ihyasını, padişahın adalet sorumluluğu ekseninde ontolojik bir şifâ arayışı olarak çerçevelendiği anlaşılmaktadır.

Çalışmanın tarih disiplinine sunduğu temel metodolojik katkı, nasihatnâme literatürünü geleneksel tasvirî okumaların ötesine taşıyarak; Bilişsel Metafor Teorisi (BMT) ile Osmanlı ‘ilm-i beyân geleneğini aynı analitik düzlemde buluşturmasıdır. Sahadaki sosyo-ekonomik sarsıntıları yansıtan arşiv belgeleri (Mühimme kayıtları) ile edebî metnin inşa ettiği normatif kurgunun (nizâm-ı kadîm) çapraz okumaya tabi tutulması, Osmanlı kriz edebiyatının tarihsel gerçekliği nasıl bir meşruiyet filtresinden geçirerek yeniden ürettiğine işaret etmektedir.

Kriz dönemlerindeki Osmanlı otorite reflekslerinin ve kurumlar arası güç mücadelelerinin tam anlamıyla çözümlenebilmesi için, devlet aklını yansıtan tarihi vesikaların bürokratik lâyhalar olmanın yanında; meşruiyet üreten stratejik söylem inşaları olarak incelenmesi gerektiği söylenebilir. Geliştirilen bu disiplinlerarası yöntemin, modern teorilerin dar kalıplarına düşmeden, Osmanlı siyasal düşünce tarihi araştırmalarında metin ile bağlam arasındaki ilişkiye dair yeni analitik sorgulamalara zemin hazırlaması beklenmektedir.

Kaynakça

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bayraktar, O. & Tüzüner, V. (2021). 16. ve 17. Yüzyıl Türkçe Siyasetnâmelerinde ortak temalar ve siyasetnâmelerin işlevi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(Özel Sayı), 71-82.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Mühimme Defteri (A.DVNS. MHM.d), No: 85.
- Bursalı Mehmed Tahir. (1326). Osmanlı Müellifleri (C. 3). İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Ceyhan, N. (2021). Koçi Bey'in IV. Murat'a ve I. İbrahim'e sunduğu risalelerin farklılıkları ve karşılaştırması. *ATEBE Dergisi*, (5), 1-16.
- Ebüzzîyâ Tevfîk. (1890). *Nümune-i Edebiyat-i 'Osmaniye*. Kostantiniye Matba'a Ebüzzîya.
- Farabi. (2001). *El Medinetü'l Fâzıla*. (N. Danışman, Çev.). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Fleischer, C. H. (1986). *Bureaucrat and Intellectual in the Ottoman Empire: The Historian Mustafa Âli (1541-1600)*. Princeton: Princeton University Press.
- Gökçe, A. F. (2010). Osmanlı klasik döneminde idari reform hareketleri: Koçi Bey Risalesi. *Yasama Dergisi*, (14), 59-78.
- Howard, D. A. (1988). Ottoman historiography and the literature of "decline" of the sixteenth and seventeenth centuries. *Journal of Asian History*, 22(1), 52-77.
- İbni Haldun. (1997). *Mukaddime*. (Z. K. Urgan, Çev.). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kâtip Çelebi. (2016). *Fezleke: Osmanlı Tarihi (1000-1065/1591-1655) (C.1-2)*. İstanbul: Çamlıca.
- Keskintaş, O. (2016). Osmanlı Devleti Döneminde Yazılan Siyasetnâmelerde Adalet, Ahlâk ve Nizâm Düşüncesi Üzerine Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kınalızâde Ali Efendi. (2015). *Ahlâk-ı Alâî* (M. Koç, Haz.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Koçi Bey. (1303). *Koçi Bey Risalesi*. Kostantiniye: Matbaa-i Ebuzziya.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in Culture Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2011). *Metaphors We Live by: With a New Afterword* (6. print.). Chicago, III.: University of Chicago Press.
- Meninski, F. à M. (1680). *Thesaurus linguarum orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae, nimirum lexicon Turcico-Arabico-Persicum* (Cilt 1-2). Viyana: Franciscus à Mesgnien Meninski.
- Pehlivan, M. (2022). Koçi Bey Risalesi Üzerinden XVII.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun Yönetim Sorunları. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 97-108.
- Sarıbıyık, M. (1989). *Hasan Kâfi Akhisârî'nin "Usûlü'l-Hikem Fî Nizâmî'l-Âlem"* Adlı Eseri Üzerinde Bir Tetkik. (Yayımlanmamış yüksek lisans). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçan Eke, N. (2017). *Klasik Türk Edebiyatında Metaforik Üslup*. Akçağ Yayınları.

Gazi Özdemir

Bayburt University, Republic of Türkiye

**State, Law, and Authority in 17th-Century Ottoman Political Language:
The Metaphorical Representation of Crisis and Restoration in Koçi Bey's Treatise**

Abstract: Koçi Bey's Treatise, one of the fundamental texts reflecting the perception of crisis in 17th-century Ottoman political thought, constructs institutional dissolution through a normative discourse rather than an objective report. Utilizing Cognitive Metaphor Theory (CMT), this study examines how the abstract perception of crisis was built within the political language of the treatise. Through qualitative content analysis, organic and cosmic metaphors such as the "body" (beden), "rose garden" (gülşen), "cover" (libâs), "corpse" (lâşe), and "mirror" (ayna) were categorized into four thematic clusters: state structure, legal status, bureaucratic dissolution, and the restoration of authority (ihya). The findings indicate that these metaphors function not merely as aesthetic rhetorical devices, but as strategic tools that objectify the deterioration of meritocracy as an ontological corruption (fesâd). Consequently, they legitimize the refortification of central authority on Sharia-customary (şer'î-örfî) grounds. The treatise encodes socio-economic upheavals not as an empirical collapse, but as a moral illness requiring healing around the ideal of the classical order (nizâm-ı kadîm). Ultimately, this study aims to provide an interdisciplinary contribution by revealing how historical reality was structured through literary discourse within the Ottoman crisis literature (decline topos).

Keywords: *Koçi Bey's Treatise; Ottoman Literature; Ottoman Intellectual History; Mirror for Princes (Nasihatname); Literary Discourse; Cognitive Metaphor.*

ГОД. 11
БР. 21

ПАЛИМПЕСТ

PALIMPSEST

VOL. XI
NO 21